

Reflections of Disaster Management Phases on the Disaster Awareness (I-II) Curriculum

İlker Dere^{1,a}, Ceren Çinikaya^{2,b}, Betül Gökçınar^{3,c,*}

¹Faculty of Arts and Sciences, Tekirdağ Namık Kemal University, Tekirdağ, Türkiye

²Faculty of Education, Ordu University, Ordu, Türkiye

³Faculty of Education, Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde, Türkiye

*Corresponding author

Review Article

Acknowledgment

*This paper was checked for plagiarism using Turnitin during the preview process and before publication.

History

Received: 13/07/2024

Accepted: 02/10/2024

ABSTRACT

This study analyzes the Disaster Awareness Course Curriculum (I-II) published in 2023, focusing on disaster management stages. The research employs a document review method, with the primary data source being the Disaster Awareness (I-II) Course Curriculum. The data extracted from this program document were analyzed using content analysis. The results of the first research question showed that the program's general structure was articulated and well-organized. In addition, the curriculum includes 13 course-specific skills, though the values are not presented under a particular heading. Regarding the second research question, the study found gains for all disaster management phases in the program. Among the phases, the most gains are for the "risk and damage reduction" phase (25) in the pre-disaster period, and the least gains are for the "recovery" phase (6) in the post-disaster period. This situation shows that related programs, such as disaster education, disaster awareness development, and disaster management systems, should be improved. Based on these results, it is recommended to incorporate lesson-specific values and literacy skills, such as disaster and geography, include more outcomes related to the improvement phase, and establish a relationship between out-of-school learning environments and outcomes.

Keywords: Disaster, disaster awareness course, curriculum, disaster management system, disaster education

Afet Yönetimi Evrelerinin Afet Bilinci (I-II) Öğretim Programına Yansımaları

Bilgi

*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 13/07/2024

Kabul: 02/10/2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, 2023 yılında yayınlanan Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nın (I-II) afet yönetimi evreleri açısından incelenmesidir. Doküman inceleme yöntemiyle yürütülen araştırmanın veri kaynağı, Afet Bilinci (I-II) Dersi Öğretim Programıdır. Program dokümanından elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İlk araştırma sorusuna ilişkin sonuçlar, programın genel yapısının açık ve organize bir şekilde açıklandığını göstermiştir. Bunun yanında derse özgü becerilere (13) yer verilirken, değerler özel bir başlık altında sunulmamıştır. İkinci araştırma sorusuna dair ise program içerisinde afet yönetim evrelerinin tamamına yönelik kazanım olduğu, evreler arasında en çok afet öncesi süreçte yer alan "risk ve zarar azaltma" (25), en az afet sonrası süreçte yer alan "iyileştirme" (6) evresine yönelik kazanım bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ilgili programın afet eğitimi, afet bilinci geliştirme ve afet yönetimi sistemi açısından geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ulaşılan sonuçlardan yola çıkarak derse özgü değerler ile afet okuryazarlığı ve coğrafya okuryazarlığı becerilerinin eklenmesi, iyileştirme evresine ilişkin daha fazla kazanıma yer verilmesi ve okul dışı öğrenme ortamları-kazanım ilişkisinin kurulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet bilinci dersi, öğretim programı, afet yönetim sistemi, afet eğitimi

^a dr.ilker.dere@gmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0003-0993-7812>

^c cerencinikaya@gmail.com

^d <https://orcid.org/0000-0002-2822-6189>

^e betulgokcinar@gmail.com

^f <https://orcid.org/0000-0001-9476-0411>

Giriş

İnsanların doğal yaşamını derinden etkileyerek birçok alanda ağır izler bırakan afetler, küresel düzeyde gittikçe büyüyen bir sorun olmaya devam etmektedir. Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de yaşanan birçok afet, bu konunun ihmale gelmeyeceğini acı bir şekilde göstermiştir. Türkiye için afetle en acı yüzleşme, 06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli Pazarcık (7,8) ve Elbistan (7,5) depremleriyle olmuştur. Bu tarihi ve yıkıcı iki depremde 53.537 insan vefat etmiş, 107 binden fazla insan yaralanmıştır. Bu büyük yıkım, Türkiye’de afetlere, özellikle depremlere zorunlu bir şekilde eğilmeyi ve afet eğitimine okullarda önem vermeyi gerektirmektedir.

Afet Kavramı

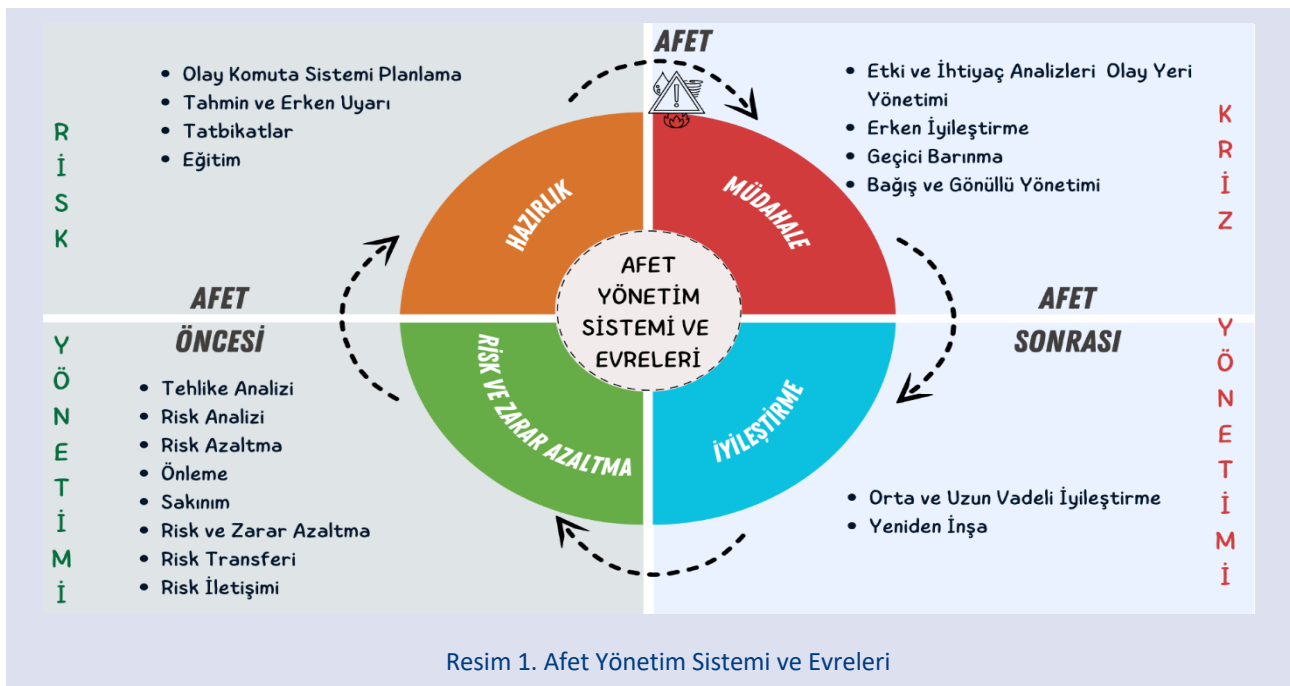
Afet kavramı, geniş manada yaşamı ve toplumu etkileyen, insan faaliyetlerini kesintiye uğratan, mevcut imkânların ve kaynakların kullanımıyla baş edilemeyen, çeşitli alanlarda kayıplar oluşturan, kriz yönetimi gerektiren olay(lar)ın sonuçları olarak tanımlanabilir (Kadioğlu, 2011, s. 37). Afet; doğrudan kendisi değil, yol açtığı ekonomik, beşerî veya çevresel kayıp, olumsuz etkiler ve ciddi bozulmaları ifade eder (Güler, 2008: 38; International Strategy for Disaster Reduction [UNISDR], 2009: 9). Bu bozulmalar ve olumsuz etkiler, genellikle kökenlerine göre doğa(l), teknolojik veya insan kaynaklı afetler olarak sınıflanmaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2014: 23; Güler, 2008: 38; Kadioğlu, 2011: 40).

Bunların dışında hem insan hem de doğa kaynaklı afetler, hibrit olarak değerlendirilmektedir. Doğal afetlere deprem, sel, tsunami, toprak kayması, volkanik patlamalar, çığ, kuraklık (Dikmenli vd., 2018) örnek verilebilir. İnsan kaynaklı afetler yangın, sızıntı,

patlamalar, kalabalık izdihamı, kimyasal kirliliktir. Hibrit afetler taşkın yatağına yapıların inşa edilmesi, heyelan, volkan eteğinde insan faaliyetleri gibi bazı örnekleri içermektedir (Shaluf, 2007: 704-706). Farklı nedenlerden kaynaklansa da tüm afetlerin taşıdığı bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Bu ortak özellikler arasında tüm canlıları etkileme, mevcut bir tehlike ile tetiklenme, doğrudan zarar verebilme ve toplumun baş etme kapasitesini aşma bulunmaktadır (Kadioğlu, 2011: 39). Olağan dışı sonuçlar doğurması ve gerçekleştiği alanı derinden sarsması afetlerin sarsıcı etkilerine işaret etmektedir (Mızrak, 2018: 58). Afetlerin etki alanı göz önünde bulundurulduğunda kayıp yaşanmaması veya kayıpların en aza indirilebilmesi için örgütlü bir şekilde hazırlık yapılması gerekmektedir (Şahin ve Uyan, 2016: 827). Bu noktada afet yönetimi ön plana çıkmaktadır.

Afet Yönetimi

Afet yönetimi, tehlikelerin olumsuz etkilerini ve afet olasılığını en aza indirmek için stratejilerin, politikaların ve gelişmiş başa çıkma kapasitelerinin uygulanmasına yönelik sistematik bir süreçtir. Süreç içerisinde idarî yönergelerden, organizasyonlardan, operasyonel beceri ve kapasitelerden yararlanılmaktadır. Afet risk yönetiminin amacı hazırlık, önleme ve zarar azaltma stratejilerini kullanarak tehlikelerin olumsuz etkilerini önlemek, azaltmak ve transfer etmektir (Bosher ve Chmunita, 2017: 34). Dinamik ve yaşayan bir yönetim süreci olan afet yönetiminin yenileme ve gelişime açık bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir (Kadioğlu, 2011: 50). Bu konuya rehberlik eden afet yönetim sisteminin nasıl işlediğini görmek için alanyazındaki çalışmalar (Kadioğlu, 2008: 9; Kadioğlu, 2011: 53-54; Kahraman vd., 2021: 8; Varol ve Kaya: 3; Bosher ve Chmutina, 2017: 36) ışığında araştırmacılar tarafından Resim 1 oluşturulmuştur:

Resim 1’de görüldüğü gibi afet yönetimi afet öncesi (risk yönetimi) ve afet sonrası (kriz yönetimi) olarak ikiye ayrılmaktadır. Afet yönetiminin ana evrelerini risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme oluşturmaktadır. Bu evreler, afetle ilişkili olduğu için hem aynı anda çakışabilir hem de aynı anda yürütülmesi gerekebilir (Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2011). Bu gerekçeyle afet yönetim sisteminin belirli bir sırayı takip etmediğini, evreler arasında geçişler olabileceğini ve bütünlük bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Afet yönetimindeki bu farklılıkları tam olarak tanımlayabilmek için afet yönetimi evrelerini ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

Afet Yönetimi Evreleri

1-Risk ve Zarar Azaltma

Afet öncesi dönemi kapsayan risk yönetiminin ilk evresini oluşturan risk ve zarar azaltma evresi (Kadioğlu, 2008); zarar verme potansiyeli olan fiziksel olay, olgu ya da insan faaliyetlerinin tanımlanmasını içermektedir (Bosher ve Chmutina, 2017: 35). Risk ve zarar azaltma evresi, müdahale aşamasından başlayarak bir sonraki afetin gerçekleşmesine kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu süreçte afetin etkilerinden korunmak için teknik, idarî ve sosyal açıdan önlemeye yönelik yapılan çalışmaların tamamı zarar azaltmaya yöneliktir (Güler, 2008: 35). Bu evre, aynı zamanda teknik ve bilimsel çalışmaların yürütme, ilgili verileri temin ederek kayıtlar oluşturma, bunları değerlendirme, ilgili kurumların kullanımına açma, erken uyarı ve kontrol sisteminin düzenleme, toplumun tamamına yönelik eğitim programlarının oluşturma ve uygulamayı içermektedir (Şahin ve Üçgül, 2019: 53).

2-Hazırlık

Afet öncesi dönemi kapsayan risk yönetiminin ikinci evresi olan hazırlık; planlamaları, prosedürleri, eğitimleri ve koordinasyon çalışmalarını içermektedir (Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2011: 52). Bu çalışmalar, müdahalelerin etkili olmasını sağlamak için önceden hazırlanan faaliyetler ve önlemlerdir (Bosher ve Chmutina, 2017: 35). Bu evrede Kurtarma ve Acil Yardım Planlarının hazırlanması, toplanma merkezlerinin seçimi, afet anında ilk yardım ve müdahale için ihtiyaç duyulabilecek materyallerin temini, teçhizat merkezlerinin kurulumu ve erken uyarı için hazırlanan sistemlerin kontrolü, yapılan bazı faaliyetler arasındadır (Şahin ve Üçgül, 2019: 53).

3-Müdahale

Afet sonrası dönemi kapsayan kriz yönetiminin ilk evresi olan müdahale, can ve mal kurtarma çabalarını içermektedir (Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2011: 52). Afet gerçekleştikten sonra ilgili kurum, kuruluş ve birimlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirerek iş birliği yapması, kaynakların afet bölgesine hızlı bir şekilde ulaştırılması, müdahale hizmetlerinin koordine edilmesi, çözüm ortaklarıyla planlamaların yapılması gibi faaliyetler bu evreye aittir (Şahin ve Üçgül, 2019: 54).

4-İyileştirme

Afet sonrası dönemi kapsayan kriz yönetiminin ikinci evresi olan iyileştirme, mevcut durumu afet öncesindeki durumundan daha iyi hale getirmek için atılan adımlardır

(Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2011: 52). Önceki yaşam şartlarını yeniden sağlamak veya iyileştirmek (Bosher vd., 2021: 36), haberleşme, kısa veya uzun süreli konutlara yerleşme, ulaşım, su, elektrik, eğitim gibi alanlardaki gereksinimleri karşılamak (Kemaloğlu, 2015: 137-138); afet esnasında hasar gören altyapıları geliştirmek, geçim kaynaklarına yeniden ulaşabilmek için rehabilitasyon sağlamak ve uzun vadeli inşa önlemleri (Pheng vd., 2006: 390) iyileştirme evresinin önemli faaliyetleri arasında yer alır.

Afetlerin sonuçları, artan maliyetler gibi çeşitli unsurlardan dolayı hasarların, yaralanmaların ve ölümlerin önlenmesi için toplumun afet risklerine hazırlanması ve aktif bir şekilde risklerin azaltılmasına yönelik ihtiyacı günden güne hız kazanmaktadır. Politika yapıcılar ve uygulayıcılar, zararları azaltmaya yönelik bireysel ve toplumsal eylemleri teşvik etme konusunda eğitimi bir araç olarak görmektedir. Bu gerekçeyle eğitim, afet riskini azaltma çabasında temel taşlardan birini oluşturmaktadır (Johnson vd., 2016: 2120). Bu da okulların tüm kademelerinde afet eğitimi vermekle mümkün olabilir.

Afet Eğitimi

Geniş kapsamlı olduğu için birçok konuyu içeren afet eğitimi; birey, toplum, kurum ve devletleri afetlere karşı hazırlama, koruma ve bilgilendirmeyi içerir (Mızrak, 2018: 59). Afet eğitimi, topluma direnç kazandırmayı, toplumun farkındalığını artırmayı (Mulyasari vd., 2015: 138) öğrencilerin risklerin kaynağını, nedenlerini ve etkilerini kavramalarını, afetleri önlemeye ve azaltmaya ilişkin proaktif bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlamaya yönelik çeşitli yetkinlikleri ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır (Mangione vd., 2013: 131).

Afet eğitimi alan bireylerin afetlere dayanıklılık düzeyi de artmaktadır (Mızrak, 2018: 62-63). Afete dirençli bir toplumun geliştirilmesi büyük oranda afet riskinin azaltılmasına yönelik yapılan eğitimlerin başarısına bağlıdır. Gelecek nesillerde de bu anlayışın devam etmesinin tek yolu okullardır. Bunun için okullar, afet kavramını öğrencilere doğru bir şekilde kazandırmalıdır (Dikmenli ve Yakar, 2019). Afet riskinin azaltılması pek çok ders aracılığıyla verilebilmektedir. Çoğu ülkede afetler genel eğitim, doğa bilimleri veya coğrafya programlarının içeriğinde bulunmaktadır. Aslında afetler ve zararlarının azaltılması sosyal bilgiler, sağlık ve güvenlik eğitimi, vatandaşlık ve hatta matematik gibi çeşitli alanlara da dâhil edilebilmektedir (Petal ve Izadkhan, 2008). Farklı ders içeriklerine entegre edilebilmesi afet eğitiminin çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.

İlgili Çalışmalar

Afet eğitimi hem dünyada hem Türkiye’de çeşitli dersler kapsamında dolaylı veya doğrudan verilmektedir. Dünyada öğretim programlarıyla ilgili yapılan örnek çalışmalara bakıldığında Gong vd. (2021), Çin’de uygulanan coğrafya müfredatlarında afet riskinin azaltılması konusunu inceleyerek ilkökul düzeyinde içeriğin çok zayıf; ortaokul düzeyinde daha dengeli

olduğunu tespit etmiştir. Sakurai ve Sato (2020), Japonya’da yaşanan afetlerin sonrasında sekiz yıllık uygulamaya dayalı geliştirilen ve 2012 yılında başlatılan “Afet Kurtarma ve Afet Risk Azaltma Haritalama Programı”nı incelemiştir. Afet eğitiminin sürdürülebilir olması için öğrencilerin, öğretmenlerin, bölgede yaşayan bireylerin ve okulun iş birliği yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu incelemelerin yanı sıra araştırmacılar tarafından afet eğitimi programı (Nifa vd., 2017), afet zararlarını azaltma öğretim programı (Putra vd., 2021) ve öğretim programlarına entegre edilebilecek afet eğitimi çerçevesi önerilmiştir (Libayao vd., 2024).

Türkiye’de afet eğitiminin doğrudan veya dolaylı olarak verildiği dersler arasında ilkokulda Hayat Bilgisi, ortaokulda Sosyal Bilgiler ve ortaöğretimde Coğrafya derslerinin öğretim programını inceleyen Başbüyük ve Pala (2023), tüm sınıf düzeylerinde afet eğitimiyle ilgili kazanım olduğunu belirlemiştir. Bu derslerle birlikte ortaokulda Fen Bilimleri ve ortaöğretimde Biyoloji derslerinin öğretim programlarındaki kazanımları da değerlendiren Sözcü ve Aydınöz (2019) afet eğitimiyle ilgili içeriğin en fazla Sosyal Bilgiler, en az Biyoloji dersinde olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmanın sonucu doğrultusunda 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına bakıldığında afet eğitimiyle ilişkili kazanımlar olduğu görülmektedir. Doğal afetler için hazırlık yapma, afetlerin ve çevre sorunlarının nedenlerini sorgulama, toplum hayatına afetlerin etkisini açıklama ve küresel sorun olarak afetleri değerlendirmeye yönelik kazanımlar bulunmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise bir önceki programa göre afetlere yönelik konu alanının genişletildiği anlaşılmaktadır. Programda “Evimiz Dünya” isimli öğrenme alanında afetler, afet öncesi, esnası ve sonrasında yapılması gerekenler, afetlerin olası etkilerinin azaltılması konu olarak ele alınmıştır (MEB, 2024).

Ortaokulda okutulan derslerden biri olan Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi öğretim programlarını (2015 ve 2022) inceleyen Dere ve Çinilkaya (2023a), afet eğitimi konularına da bu derste yer verildiğini belirlemiştir. Mevcut programların içeriğinde afete veya afet eğitimine ilişkin incelemelerin yanı sıra doğal afet okuryazarlığı programı (Sözcü, 2020) gibi eğitim programı geliştirmeye yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Afet eğitimiyle ilişkili derslerin öğretim programlarının ele alınması veya bazı öğretim programlarında afet eğitimiyle ilgili kazanımların olmasının haricinde ortaokul öğrencileri için doğrudan afet eğitimi için hazırlanmış Afet Bilinci Dersi I-II Dersi Öğretim Programı bulunmaktadır. Bu program iki ayrı ders kapsamında hazırlanan ve içeriği doğrudan afet eğitimiyle ilişkili bir programdır (MEB, 2023).

Program inceleme çalışmalarının yanı sıra afet eğitimi programlarının etkililiğini değerlendiren Johnson vd. (2014), çocukların hazırlık ve kendini koruma kapasitelerine ilişkin ampirik verilerin yeterli olmadığına dikkat çekmektedir. Afet bilinci kültürünün geliştirilmesi ve toplumda bilinçli bireylerin yetiştirilmesi afet eğitiminin yanı sıra afet yönetim sisteminin de sağlıklı bir şekilde işlemesine ortam hazırlayan bir varsayımı ortaya koymaktadır. Bu varsayımla çalışmada Afet Bilinci Dersi

Öğretim Programı’nın (I-II) afet yönetimi evreleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilgili programın genel yapısı, özel amaçları, beceriler, dikkat edilecek hususlar ve kazanımlarını incelemek üzere iki araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

1-Afet Bilinci Dersi Öğretim Programının genel yapısı ve özellikleri (özel amaçlar, beceriler ve dikkat edilecek hususlar) nasıldır?

2-Afet Bilinci Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların afet yönetimi evreleriyle ilişkisi nasıldır?

Yukarıdaki iki temel araştırma sorusuna cevap arayan bu program incelemesi, afet bilinci kazandırmak için tasarlanmış öğretim programının afet yönetimi sistemi açısından nasıl şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Buradan elde edilecek sonuçların programın uygulanmasında öğretmenlere afet yönetim evrelerini dikkate alma konusunda fikir vermesi beklenmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada Afet Bilinci (I-II) Dersi Öğretim Programını (ABÖP) afet yönetimi evreleri açısından incelemek için belge, rapor, veri dosyası gibi yazılı metinleri veri elde etmek için incelemeye yarayan (Watkins vd., 2012: 84) doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Alanyazındaki program incelemesi çalışmalarının neredeyse tamamında doküman analizi yönteminin kullanılması da araştırmanın yönteminin belirlenmesi konusunda bir referans kaynağı olmuştur. Araştırmada mevcut bir öğretim programı incelediği ve çalışma grubunda insanlar yer almadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Veri Kaynakları

Gerçekleştirilen bu çalışmada açık erişime sahip program dokümanı kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2023 yılında yayımlanan Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı (I-II) (ABÖP) oluşturmaktadır. Öğretim programı MEB Talim Terbiye Başkanlığı resmî internet sitesinde açık erişime sahiptir.

Verilerin Analizi

Doküman inceleme yöntemiyle toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, kategoriler oluşturmayı, metinde yer alan belirli unsurları kategorilerle ilişkilendirerek her bir unsura bir kod vermeyi ve oluşturulan bu kodları saymayı kapsayan bir analiz yöntemidir (Silverman, 2018: 162). Veri analizi sırasında protokol kodlama yöntemi kullanılmıştır. Protokol kodlama, standartlaştırılmış birimlere göre nitel verinin toplanmasına ve işlenmesine imkân veren bir yöntemdir (Saldaña, 2019: 175). Bu yöntemler çerçevesinde gerçekleştirilen nitel içerik analizinde, “Afet Yönetim Evreleri” (risk ve azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme) analiz birimi olarak belirlenmiş ve veri analizi gerçekleştirilmiştir. Veriler, öncelikle araştırmacılar birbirinden bağımsız, ardından birlikte değerlendirmişlerdir. Sıklığı göstermek için frekanslar (*f*)

ve yapılan yorumları kanıtlamak için doğrudan alıntılar kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde verilerin içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular yapılandırılırken bazı kazanımlar en az bir evreyle, bazıları birkaç evreyle ilişkilendirilmiştir. Araştırmamızın bulguları; “Programın Genel Yapısı ve Özellikleri” ve “ABÖP Kazanımlarının Afet Yönetiminin Evreleri Açısından Değerlendirilmesi” olmak üzere iki ana başlık hâlinde sunulmuştur.

1. Programın Genel Yapısı

10 bölümden oluşan ABÖP, öğretim programı, “Afet Bilinci I” ve “Afet Bilinci II” olmak üzere iki ders için hazırlanmıştır. Afet Bilinci I dersi “Doğa ve İnsan Etkileşimi” ve “Doğa Kaynaklı Afet Türleri” olmak üzere iki üniteden; Afet Bilinci II dersi “Doğa Kaynaklı Afet Türleri” ve “İnsan Kaynaklı Afet Türleri” olmak üzere iki üniteden oluşmaktadır. Ünitelere ait kazanım bilgileri, Çizelge 1’de sunulmuştur:

Çizelge 1’de görüldüğü üzere iki ders olarak hazırlanan ABÖP, 34 kazanım içermektedir. ABÖP’te en çok “Doğa Kaynaklı Afet Türleri” ünitesine, en az ise “İnsan Kaynaklı Afet Türleri” ünitesine ait kazanım bulunmaktadır.

1.1. Özel Amaçlar

ABÖP’te 16 özel amaç belirlenmiştir. Bu amaçlardan altısı (3, 5, 6, 7, 13 ve 14. amaçlar), doğrudan afet bilinciyle ilişkilidir. Amaçlardan bir tanesi (15. amaç) iklim değişikliğini konu edinirken; eleştirel düşünme ve araştırma becerilerine atıf yapan üç özel amaç (1, 2 ve 8. amaçlar) yer almaktadır. Bunların yanı sıra özel amaçlarda yaşadığı çevre (10 ve 16. amaçlar), insan-çevre etkileşimi (16. amaç), güvenlik (11 ve 12. amaçlar), ilk yardım (4. amaç) gibi konuları içeren amaçlar olduğu da tespit edilmiştir.

1.2. Beceriler

ABÖP’te Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi temel alınarak 13 beceriye yer verildiği belirlenmiştir. Programın becerileri, Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, ABÖP’te derse özgü beceriler bulunurken, “değerler” özel bir başlık altında ele alınmamıştır.

1.3. Dikkat Edilecek Hususlar

ABÖP’ün uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda bu dersin yalnızca sınıf içinde değil, aynı zamanda okul dışı öğrenme ortamlarında da yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilecek gezi gözlemler aracılığıyla öğrencilerin yaşadıkları çevrede afet bilinçlerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (d maddesi). Bu noktada öğrencilerin aktif katılımlarını önceleyen araştırma, sorgulama, uygulamaların gerçekleştirilmesi ve proje tabanlı yaklaşımların kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (b maddesi). Dersin görsel materyaller ile desteklenmesi ve derste günlük yaşamdan örneklere yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (e ve f maddeleri). Bu bağlamda öğrencilerin yaşadıkları bölgelerde tehlike oluşturan afet risklerine odaklanması gerektiği ifade edilmiştir (g maddesi). İletişim, etkileşim ve öğrencilerin aktif katılımının vurgulandığı öğretim programında oyun, gezi, drama, gözlem, tatbikat gibi etkinliklere yer verilmesi üzerinde durulmuştur (ç ve d maddeleri). Ayrıca programın uygulanması konusunda öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (h maddesi). Bunların yanı sıra ABÖP’nin iki ders olarak tasarlanması ve ön koşullu bir ders olması nedeniyle öğrencilerin öncelikle Afet Bilinci I dersini almaları, ardından Afet Bilinci II dersini almaları şartı getirilmiştir (a maddesi).

2. Afet Yönetiminin Evreleri Açısından ABÖP Kazanımları

Programda yer alan 34 kazanımın afet yönetim evrelerinden hangisine yönelik olduğunu belirlemek amacıyla kazanımlar incelenmiş ve Çizelge 3’te sunulmuştur.

Çizelge 3’te görüldüğü gibi ABÖP kazanımlarının en çok “risk ve zarar azaltma” (25), en az “iyileştirme” (6) evrelerini içerdiği görülmüştür. Her bir evreye yönelik bulgular ayrı başlıklar hâlinde sunulmuştur.

Çizelge 1. Afet Bilinci Dersi (I-II) Üniteler ve Kazanım Sayıları

Afet Bilinci I	
Ünite Adı	Kazanım Sayısı
Doğa ve İnsan Etkileşimi	6
Doğa Kaynaklı Afet Türleri	14
Afet Bilinci II	
Ünite Adı	Kazanım Sayısı
Doğa Kaynaklı Afet Türleri	9
İnsan Kaynaklı Afet Türleri	5
Toplam	34

Çizelge 2. Afet Bilinci (I-II) Programının Becerileri

Beceriler
Araştırma
Çevre okuryazarlığı
Değişim ve sürekliliği algılama
Harita okuryazarlığı
İletişim ve iş birliği
Karar verme
Konum analizi
Medya okuryazarlığı
Mekânı algılama
Öz yönetim
Sosyal katılım
Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
Zaman ve kronoloji algılama

Çizelge 3. Afet Yönetimi Evrelerine Göre Kazanım Sayıları

Afet Yönetim Evresi	f
Risk ve Zarar Azaltma	25
Müdahale	14
Hazırlık	10
İyileştirme	6

2.1. Risk ve Zarar Azaltma

ABÖP'te afet yönetim evrelerinin ilki olan risk ve zarar azaltma evresine yönelik 25 kazanım bulunmaktadır. Afet Bilinci I dersinin "Doğa ve İnsan Etkileşimi" ünitesinde yer alan bir kazanımda risk ve zarar azaltma evresi şu şekilde sunulmuştur:

"ABÖP.1.1.3. Doğa kaynaklı olayların afet riskine dönüşmesinde insanın rolü hakkında çıkarımlarda bulunur.

a) Farklı ülkelerden örneklere yer verilir.

b) Yakın çevresinde afet riski yüksek olan doğa olaylarına örnekler vermesi istenir" (MEB, 2023: 10).

Kazanım ve açıklamaları incelendiğinde "afet riskine dönüşmesinde insanın rolü" ve "afet riski yüksek olan doğal olaylara örnekler" ifadeleri ile bu kazanımın afet yönetiminin risk ve zarar azaltma evresine yönelik bir kazanım olduğu anlaşılmaktadır. Afet Bilinci II dersi "Doğa Kaynaklı Afet Türleri" ünitesinin bir kazanımında ise risk ve zarar azaltma evresi şöyle yer almıştır:

"ABÖP.2.1.7. Türkiye'de kuraklığın ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini analiz eder.

a) Haritalar kullanılarak Türkiye'de kuraklık tehlikesine vurgu yapılır" (MEB, 2023: 12).

Kazanımda "kuraklık tehlikesi" ifadesiyle "risk ve zarar azaltma" evresine değinilmiştir.

2.2. Hazırlık

Afet yönetiminin ikinci evresi olan "hazırlık", ABÖP'te 10 kazanımda geçmektedir. Afet Bilinci II dersi "Doğa Kaynaklı Afet Türleri" ünitesinde yer alan ve kuraklığı konu edinen bir kazanım şöyledir:

"ABÖP. 2.1.6. Kuraklık tehlikesinin nedenlerini açıklar.

a) Kuraklık ve çölleşme kavramları üzerinde durulur.

b) Kuraklığa karşı alınacak önlemler üzerinde durulur" (MEB, 2023: 12).

ABÖP. 2.1.6. numaralı kazanım ve açıklamaları incelendiğinde "kuraklık tehlikesinin nedenleri" ve

"kuraklığa karşı alınacak önlemler" ifadesi ile afet öncesi sürecin ele alındığı görülmektedir. Buradaki "Önlemler", hem "risk ve zarar azaltma" hem "hazırlık" evrelerine yönelik olabilir. ABÖP'te hazırlık evresini içeren bir diğer kazanım ise şu şekildedir:

"AB.2.1.3. Çığ tehlikesine karşı alınacak önlemleri açıklar.

a) Meteoroloji verilerinin takibinin önemi üzerinde durulur.

b) Çığ riski olan bölgede bulundurulması gereken araç ve gereçlerin neler olduğu açıklanır (MEB, 2023: 12).

Çığ tehlikesinin ele alındığı kazanımda, çığ afetine karşı "meteoroloji verilerinin takibi" ve çığ riskinin olduğu yerlerde "bulunması gereken araç ve gereçler" ifadeleri ile doğrudan afet öncesi "hazırlık" evresinin yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra "önlemler" ifadesi, yine hem "risk ve zarar azaltma" hem "hazırlık" evrelerine yönelik olabilir.

2.3. Müdahale

Afet yönetiminin üçüncü evresi olan ve afet sonrası süreçte yer alan "müdahale"ye yönelik ABÖP'te 14 kazanım bulunmaktadır. Afet Bilinci I dersi "Doğa ve İnsan Etkileşimi" ünitesinde yer alan ABÖP. 1.1.5. numaralı kazanım müdahale evresini şöyle içermektedir:

"ABÖP.1.1.5. İlk yardımın öncelikli amaçlarını açıklar.

a) İlk yardım ve ilk yardımcı kavramları üzerinde durulur.

b) İlk yardımcının bağlı olduğu etik kurallara değinilir.

c) Afet ve acil durumlarda ilk yardım uygulamalarının neler olduğuna yer verilir.

ç) İlk yardım kuruluşları ve bu kuruluşlarla iletişimin (112 Acil Çağrı Merkezi) nasıl sağlanacağı hakkında bilgi verilir" (MEB, 2023:10).

Afet sonrası süreçte yer alan "müdahale" evresini içeren bu kazanım incelendiğinde, "afet ve acil

durumlarda ilk yardım"ın yapılacağı ve bir afet hâlinde "ilk yardım kuruluşlarıyla iletişim"ın nasıl kurulacağı üzerinde durulmuştur. Afet Bilinci I dersi "Doğa Kaynaklı Afet Türleri" ünitesinde yer alan bir diğer kazanımda ise müdahale evresi şu şekilde yer almıştır:

"AB.1.2.8. Sel ve taşkın esnasında yapılması gerekenleri açıklar.

a) Sel esnasında doğru davranış şekillerine değinilir.

b) Daha emniyetli olan üst katlara çıkılması gerektiği üzerinde durulur.

c) Afet ve acil durum anında ev içi ve dışında yapılması gereken hususlar üzerinde durulur" (MEB, 2023: 11).

Sel afetinin ele alındığı kazanımda sel afeti esnasında "yapılması gerekenler"e dair verilen bilgiler, "müdahale" evresine işaret etmektedir. Afet Bilinci II dersi "Doğa Kaynaklı Afet Türleri" ünitesi kazanımlarından birinde "müdahale" evresi şu şekilde yer bulmuştur:

"AB.2.1.4. Çığ sonrasında dikkat edilecek hususları açıklar" (MEB, 2023: 12).

2.4. İyileştirme

Afet yönetiminin dördüncü evresi olan afet öncesi yaşam şartlarına dönüşü hedefleyen "iyileştirme"ye yönelik olarak ABÖP'te 6 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan Afet Bilinci I dersi "Doğa Kaynaklı Afet Türleri" ünitesinde yer alan bir kazanımda iyileştirme evresi şu şekilde yer almaktadır.

"ABÖP. 1.2.14. Heyelan sonrasında yapılması gerekenleri örnekler üzerinden tartışır" (MEB, 2023: 11).

Heyelanın ele alındığı kazanımda heyelan afeti yaşandıktan sonra "yapılması gerekenler" ile hem "müdahale" hem "iyileştirme" evresine vurgu yapılmaktadır. Bu üniteye yer alan ABÖP.1.1.6. kodlu bir diğer kazanım, afet yönetim evrelerinin tamamını içermektedir:

"ABÖP.1.1.6. Afet ve acil durum risk yönetiminde aktör olan ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışmalarını değerlendirir.

a) AFAD, Kızılay ve İl Acil Durum Müdürlüklerinin görev ve faaliyetlerine değinilir. Bu kurumların koordinasyonlu çalışmalarının önemi üzerinde durulur.

b) Türkiye Afet Müdahale Planı'nın (TAMP) afet ve acil durumlardaki önemine değinilir.

c) Sivil toplum kuruluşlarının afet ve acil durumlardaki rolüne değinilir.

ç) Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşların faaliyetlerine örnekler verilir.

d) Afet ve acil durumlarda uluslararası iş birliğinin önemine değinilir" (MEB, 2023: 10).

Kazanım ve açıklamaları incelendiğinde, ilgili kazanımın "afet ve acil durum risk yönetimi" ifadesi ile "risk ve zarar azaltma", "Türkiye Afet Müdahale Planı" ifadesi ile afetlere "hazırlık" evresine yönelik bilgiler içerdiği görülmektedir. Afet ve acil durumlarda görevli olan ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların görev ve faaliyetlerinin de ele alındığı kazanımın afet sonrası süreçteki çalışmaları nedeniyle "müdahale" ve

"iyileştirme" evrelerini de içerdiğini ifade etmek mümkündür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

2023 yılında yayınlanan Afet Bilinci Dersi Öğretim Programını (I-II) afet yönetimi evrelerine göre inceleyen bu çalışmada iki araştırma sorusu ele alınmıştır. İlk araştırma sorusuna ilişkin sonuçlar, programın genel yapısının açık ve organize bir şekilde açıklandığını göstermiştir. Bunun yanında iki parça olarak planlanan programda derse özgü becerilere (13) yer verilmiştir. Bu beceriler arasında coğrafya ve afet okuryazarlığı becerileri yer almamaktadır. Afet okuryazarlığı becerisi, bireylerin afet öncesi ve sonrası süreçte bilinçli karar alması ve yönergeleri uygulaması konusunda önemli bir beceridir (Braun ve Haun, 2014). Bireylerde afet bilincini geliştirmeyi hedefleyen ABÖP'de afet okuryazarlığı becerisine yer verilmemesi şaşırtıcıdır. Nitekim, Bulut (2023) da afetlere hazırlıklı olmak konusunda afet okuryazarlığı becerisine ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Becerilerin yanı sıra değerler incelendiğinde 2022 Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi Öğretim Programında olduğu gibi (Dere ve Çinilkaya, 2023b), derse özgü değerlere yer verilmediği görülmektedir. Afet öncesi, esnası ve sonrasında, yani afet yönetim evrelerinde insanları afet konusunda harekete geçirebilecek itici güçlerden biri olan değerler, programda özellikle vurgulanmamıştır. Bu durum değerlendirildiğinde sorumluluk değerine sahip olmayan bireylerin afet konusunda farkındalık ve proaktif davranışlar sergilemesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Öte yandan iki ders ve 34 kazanım içeren programın hem kazanımlarında hem programın uygulanmasına dair ilkelerde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılması, öğrencinin sınıf içerisinde ve dışında aktif olacağı uygulamaların gerçekleştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Buna karşın okul dışı öğrenme ortamlarının nasıl kullanılacağına dair örneğe yeterince yer verilmemiştir. Bu durum, 2022 Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi Öğretim Programındaki okul dışı öğrenme konusundaki eksiklikle (Dere ve Çinilkaya, 2023b) benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar, öğretim programlarının okul dışı öğrenme ortamlarının etkin kullanımını teşvik edici şekilde tasarlanması gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

İkinci araştırma sorusu kapsamında elde edilen sonuçlar, programda afet yönetim evrelerinin tamamına yönelik kazanım olduğunu göstermektedir. Programda bazı kazanımların yalnızca bir evreyle, bazılarının birkaçıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, afet yönetim evrelerinin birbiriyle iç içe, bütünleşik ve döngüsel olmasıyla (AFAD, 2014; Kadioğlu, 2011; Varol ve Kaya, 2018) açıklanabilir. Bunun yanında afet yönetim evrelerinden en çok "risk ve zarar azaltma" (afet öncesi süreç), en az "iyileştirme" (afet sonrası süreç) evresine yönelik kazanımlar olduğu tespit edilmiştir. ABÖP'de yer alan kazanımların en az "iyileştirme" evresiyle ilgili olması programın afet eğitimi, afet bilinci geliştirme ve afet

yönetim sistemi açısından geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. En fazla risk ve zarar azaltma, en az iyileştirme aşamasıyla ilgili kazanımların olması olumlu bir durumdur ve risk yönetimine önem verildiğini göstermektedir. Ancak iyileştirme aşamasıyla ilgili de planlamaların ve uygulamaların programa daha fazla dahil edilmesi afetlerin etkilerinin azaltılması için bir adım olacaktır.

Afet yönetimi evreleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde afet öncesi dönemde yer alan "risk ve zarar azaltma" evresinde afetlerin risk oluşturulmasında insanın rolü ve afet riski yüksek olan doğal afet örnekleri; "hazırlık" evresinde afet tehlikelerinin nedenleri ve alınabilecek önlemleri içeren kazanımlar bulunmaktadır. Buna göre ABÖP'te yer alan kazanımların risk ve zarar azaltmaya ilişkin yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Afet sonrası dönemde yer alan "müdahale" evresiyle ilgili ilk yardımın önemi ve öncelikleri, ilk yardım kuruluşlarıyla iletişim, afet tehlikesine karşı yapılması gerekenler; "iyileştirme" evresiyle ilgili afet sonrası yapılması gerekenler, afet ve acil durum risk yönetimi, Türkiye Afet Müdahale Planı, kurum ve kuruluşların görevleri gibi konulara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. İyileştirme evresi için yeterli kazanım bulunmamasına rağmen mevcut kazanımlar arasında planlama, yönetim ve uygulama gibi hususların ele alınması olumlu yönler olarak değerlendirilebilir.

Türk eğitim sistemi içerisinde hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilimleri, coğrafya, çevre ve iklim değişikliği, biyoloji derslerinin öğretim programlarında (Başbüyük ve Pala, 2023; Dere ve Çinilkaya, 2023; Sözcü ve Aydınöz, 2019) afetlerle ilgili kazanımlar ve içerikler bulunmaktadır. Farklı derslerde afet eğitimi konularına yer verilmesine rağmen doğrudan afet eğitimiyle bağlantılı bir öğretim programının uygulamaya koyulması önemlidir. Bunun temel gerekçesi eğitilmiş bireylerin, büyük ölçekli bir afet durumunda bile olumsuz etkileri yönetme ve yeni fırsatları oluşturma konusunda diğer insanlara göre daha yetkin olmasıdır (Frankenberg vd., 2014: 3). Buna rağmen afet eğitimi programlarının etkililiği değerlendirildiğinde çocukların hazırlık ve kendini koruma kapasiteleri ile yetişkinlerin afete hazırlanma eğilimlerinin nasıl desteklendiğine ilişkin ampirik verilerin yeterli olmadığı görülmektedir (Johnson vd., 2014). Programların iyi tasarlanması kadar etkili bir şekilde uygulanması da önemlidir.

Bu araştırmada elde sonuçlara dayanarak bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Öncelikle programa eksik olan derse özgü değerlerin eklenmesi ve okul dışı öğrenme ortamları-kazanım ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Ayrıca afet ve coğrafya okuryazarlığı gibi afet eğitimiyle yakından ilgili becerilerin ve iyileştirme evresine ilişkin daha fazla kazanımın programa eklenmesi önerilebilir. Bunların yanında yeni araştırmalarda bu dersi alan öğrencilerin afet bilinci kazanma deneyimleri deneysel çalışmalar ve eylem araştırmaları aracılığıyla irdelenmelidir. Son olarak çalışma vesilesiyle 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde vefat eden vatandaşlarımızı rahmetle anıyor, yaralılara şifa ve kayıp yaşayanlara metanet diliyoruz.

Extended Abstract

Introduction

Disasters, which profoundly affect people's lives and leave significant scars in various areas, continue to be a growing problem at the global level. Numerous disasters experienced worldwide and in Turkey in recent years have underscored the importance of this issue. This study examined the Disaster Awareness Course Curriculum (I-II) published in 2023, focusing on disaster management stages (Risk and Harm Reduction, Preparedness, Response, and Recovery).

Method

The research employs the document review method, with the Disaster Awareness Course Curriculum (I-II) serving as the primary data source. The document review method was used in the data collection process, and the collected data were analyzed using the content analysis method. The study aimed to answer two primary questions: "What are the general structure and features of the Disaster Awareness Course Curriculum?" and "What is the relationship between the achievements of the Disaster Awareness Course Curriculum and the disaster management stages?" The program's general structure and features were examined to address these questions. Then, the relationship between the achievements in the program and the disaster management phases (risk and damage reduction, preparedness, intervention, and recovery) was evaluated.

Results

In addressing the first research question, the general structure and features of the program were examined. It was shown that the program consists of two courses and four units: "Disaster Awareness I" and "Disaster Awareness II." Among the units, it was observed that the most achievements were in the "Natural Disasters" unit (23) and the least in the "Human-Made Disaster Types" unit (5). The program encompasses 13 skills, including research, decision-making, environmental literacy, media literacy, map literacy, location analysis, perception of change and continuity, perception of space, self-management, social participation, communication, and cooperation, drawing and interpreting tables, graphs, and diagrams, and perception of time and chronology. It was also observed that program-specific values are not included. Regarding the second research question, the program's achievements regarding disaster management stages were examined. Among the disaster management phases, the most program achievements are in the risk and mitigation phase (25), followed by intervention (14) and preparation phases (10). The fewest achievements are linked to the recovery phase (6).

Discussion

A general evaluation reveals surprising omission: despite the inclusion of various skills (13) in the program, geography literacy and disaster literacy skills are not

among them. When values and skills are examined, it is also seen that course-specific values are not included, similar to the 2022 Environmental Education and Climate Change Course Curriculum (Dere & Çinikaya, 2023b). Values, one of the driving forces that can mobilize people during all stages of disaster management (before, during, and after a disaster), are not particularly emphasized in the program. Considering this, it would be unrealistic to expect individuals who do not have the value of responsibility to display disaster awareness and proactive behavior. Regarding the second research question, it was found that there were gains for all disaster management phases within the program. Achievements are related to at least one phase, and some are relevant to all phases. This situation reveals that disaster management phases are intertwined with each other. They are not carried out independently and form a cycle (AFAD, 2014; Kadioğlu, 2011; Varol & Kaya, 2018). It was, therefore, concluded that among the disaster management phases, the most gains were made in the "risk and harm reduction" phase (25) in the pre-disaster period and the least in the "recovery" phase (6) in the post-disaster phase. This indicates that the program is inadequate in terms of disaster education, disaster awareness development, and disaster management systems. This deficiency may stem from the misconception that disaster management in Turkey is considered only as first aid and as response activities after a disaster (Şahin & Üçgül, 2019). Additionally, although the use of out-of-school learning environments is recommended in the program, there are no specific examples. Although disaster education topics are included in different courses, a curriculum related to disaster education must be applicable and implemented.

Pedagogical Implications

It is possible to make some suggestions based on the results obtained in this study. First, it is necessary to add the missing course-specific values to the program and establish the relationship between out-of-school learning environments and achievements. In addition, it can be suggested that skills closely related to disaster education, such as disaster and geography literacy, and more achievements related to the recovery phase be added to the program. In addition, in new studies, the experiences of students taking this course to gain disaster awareness should be examined through experimental studies and action research. Based on the results, it is recommended to include lesson-specific values and literacy skills, such as disaster and geography, include more outcomes related to the improvement phase, and establish a relationship between out-of-school learning environments and outcomes.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün" hiçbir

sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Araştırmada mevcut bir öğretim programı incelendiği ve insan katılımcılar bulunmadığı için, çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalar arasında yer aldığı beyan edilmiştir.

Kaynaklar

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Başbüyük, A., & Pala, Ş. M. (2023). Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve coğrafya dersi öğretim programları kazanımlarının afet eğitimi açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 184-197. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1063242>
- Bosher, L., & Chmutina, K. (2017). *Disaster risk reduction for the built environment*. John Wiley & Sons.
- Brown, L. M., Haun, J. N., & Peterson, L. (2014). A proposed disaster literacy model. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 8(03), 267–275. <https://doi.org/10.1017/dmp.2014.43>
- Bulut, A. (2023). Bireylerin afet okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörlerin sıralı lojistik regresyon analizi ile incelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 691-709. <https://doi.org/10.35341/afet.1297045>
- Büyükbay, E., & Ormanoğlu, B. (2013). Afetler ve afet yönetiminde meteorolojinin yeri. *Türk İdare Dergisi*, 476, 13-46.
- Değirmenci, Y., & İlter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 276-303.
- Dere, İ., & Çinikaya, C. (2023a). 2015 çevre eğitimi ve 2022 çevre eğitimi ve iklim değişikliği programlarının çeşitli boyutlar açısından karşılaştırılması. *International Journal of Geography and Geography Education*, 49, 80-96. <https://doi.org/10.32003/igge.1255007>
- Dere, İ., & Çinikaya, C. (2023b). Tiflis bildirgesi ve BM 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarının çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13(1), 1343-1366. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1218188>
- Dikmenli, Y., & Yakar, H. (2019). Öğretmen adaylarının afet bilinci algı düzeylerinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 386-416. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2019.130>
- Dikmenli, Y., Yakar, H., & Konca, A. S. (2018). Development of disaster awareness scale: A validity and reliability study. *Review of International Geographical Education Online*, 8(2), 206-220. <http://www.rigeo.org/vol8no2/Number2Summer/RIGEO-V8-N2-2.pdf>
- Frankenberg, E., Sikoki, B., Sumantri, C., Suriastini, W., & Thomas, D. (2013). Education, vulnerability, and resilience after a natural disaster. *Ecology and Society: A Journal of Integrative Science for Resilience and Sustainability*, 18(2), 16. <https://doi.org/10.5751/ES-05377-180216>
- Gong, Q., Duan, Y., & Guo, F. (2021). Disaster risk reduction education in school geography curriculum: Review and

- outlook from a perspective of China. *Sustainability*, 13(7), 1-16. <https://doi.org/10.3390/su13073963>
- Güler, H. H. (2008). Zarar azaltmanın temel ilkeleri. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), *Afet zararlarının azaltmanın temel ilkeleri* içinde (s. 35-59). JICA Türkiye Ofisi.
- International Strategy for Disaster Reduction [UNISDR]. (2009). *2009 UNISDR terminology on disaster risk reduction*. <https://www.undrr.org/publication/2009-unisdr-terminology-disaster-risk-reduction>
- Johnson, V. A., Ronan, K. R., Johnston, D. M., & Peace, R. (2014). Evaluations of disaster education programs for children: A methodological review. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 9, pp. 107–123. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijdr.2014.04.001>
- Johnson, V. A., Ronan, K. R., Johnston, D. M., & Peace, R. (2016). Improving the impact and implementation of disaster education: Programs for children through theory-based evaluation. *Risk Analysis*, 36(11), 2120–2135. <https://doi.org/10.1111/risa.12545>
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünlük afet yönetiminin temel ilkeleri. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), *Afet zararlarının azaltmanın temel ilkeleri* (s. 1-34). JICA Türkiye Ofisi.
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği.
- Kahraman, S., Polat, E., & Korkmazıyrek, B. (2021). Afet yönetim döngüsündeki ana terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14.
- Kaya, N., Artvinli, E. & Dönmez, L. (2023). Uluslararası afet risklerini azaltma standartlarına göre coğrafya öğretim programı: bir içerik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 50, 24-49. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1275501>
- Kemaloğlu, M. (2015). Türkiye’de afet yönetiminin tarihi ve yasal gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, 52, 126-147.
- Mangione, G. R., Capuano, N., Orciuoli, F., & Ritrovato, P. (2013). Disaster education: A narrative-based approach to support learning, motivation and students’ engagement. *Journal of E-learning and Knowledge Society*, 9(2), 129-152. <https://doi.org/10.20368/1971-8829/837>
- Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56-67. <https://doi.org/10.21666/muefd.321970>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilkököl ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar*. MEB Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2023). *Afet bilinci dersi öğretim programı (I-II) (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20231123224622804AFET%20B%4%BOL%C4%BONC%C4%B0%20D%C3%96P.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilkököl ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar*. MEB Yayınları.
- Mogalakwe, M. (2009). The documentary research method—using documentary sources in social research. *Eastern Africa Social Science Research Review*, 25(1), 43-58. <https://doi.org/10.1353/eas.0.0006>
- Mulyasari, F., Takeuchi, Y., & Shaw, R. (2011). Implementation tools for disaster education. In *Disaster education* (p. 137-151). Emerald Group Publishing Limited. [http://dx.doi.org/10.1108/S2040-7262\(2011\)0000007013](http://dx.doi.org/10.1108/S2040-7262(2011)0000007013)
- Nifa, F. A. A., Abbas, S. R., Lin, C. K., & Othman, S. N. (2017, October). Developing a disaster education program for community safety and resilience: The preliminary phase. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 1891, No. 1). AIP Publishing. <https://doi.org/10.1063/1.5005338>
- Petal, M. A., & Izadkhah, Y. O. (2008, May). Formal and informal education for disaster risk reduction [Conference presentation]. A contribution from Risk RED for the International Conference on School Safety, Islamabad, Pakistan. https://www.academia.edu/1083253/Concept_note_Forma_l_and_informal_education_for_disaster_risk_reduction
- Pheng, L. S., Raphael, B., & Kwan Kit, W. (2006). Tsunamis: Some pre-emptive disaster planning and management issues for consideration by the construction industry. *Structural survey*, 24(5), 378–396. <https://doi.org/10.1108/02630800610711979>
- Saldaña, J. (2019). Birinci döngü kodlama yöntemleri. A. Tüfekci-Akcan ve S. N. Şad (Çev. Ed.), *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı* içinde (s. 67-210). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Shaluf, I. M. (2007). Disaster types. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 16(5), 704-717.
- Silverman, D. (2018). *Nitel verileri yorumlama* E. Dinç (Çev. Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sözcü, U. (2020). Doğal afet okuryazarlığı müfredat önerisi. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 70-79. <https://doi.org/10.35341/afet.708183>
- Sözcü, U., & Aydınözü, D. (2019). Doğal afet okuryazarlığı bağlamında öğretim programlarındaki afetlerle ilişkili kazanımların incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(5), 2639-2652. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.32675>
- Şahin, Ş., & Üçgül, İ. (2019). Türkiye’de afet yönetimi ve iş sağlığı güvenliği. *Afet ve Risk Dergisi*, 2(1), 43-63. <https://doi.org/10.35341/afet.498594>
- Şahin, Y., & Uyan, Y. (2016, 2-4 Mart). *Afet risk analizi ve sınıflandırması: Bir uygulama örneği* [Konferans metni]. Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS’16), Karabük.
- Varol, N., & Kaya, Ç. M. (2018). Afet risk yönetiminde transdisipliner yaklaşım. *Afet ve Risk Dergisi*, 1(1), 1-8. <https://doi.org/10.35341/afet.418307>
- Watkins, R., West-Meiers, M., & Visser, Y. (2012). *A guide to assessing needs: Essential tools for collecting information, making decisions, and achieving development results*. World Bank Publications.